

Η ΠΟΛΗ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

Το αφιέρωμα της φετινής χρονιάς, 1997, του περιοδικού *Αρχαιολογία και Τέχνες* είναι η **πόλη** και γενικότερα ο οικισμός στην Ελλάδα από την πρώτη εμφάνισή του μέχρι σήμερα. Το αφιέρωμα αυτό ανέλαβε να οργανώσει και να συντονίσει ο Αλέξανδρος-Φ. Λαγόπουλος, καθηγητής Πολιτείας του Α.Π.Θ.

Αντικείμενο του αφιερώματος είναι τόσο η ελλαδική όσον και η ελληνική πόλη, χρησιμοποιώντας τον πρώτο όρο για τα πολιμάρια στην Ελλάδα πριν από την έλευση των ελληνοφώνων Ινδοευρωπαίων, πιθανώς προς το τέλος της 3ης χιλιετίας π.Χ., και τον δεύτερο για τα πολιμάρια, εντός και εκτός Ελλάδας, των πολιτισμών που δημιουργήθηκαν μετά την έλευσή τους. Είναι ίσως η πρώτη φορά που τοποθετούνται σ' αυτήν τη συνολικότητα η διάρθρωση και η εξέλιξη των οικισμών της Ελλάδας και μάλιστα υπό το φως των τελευταίων ανασκαφικών δεδομένων και ιστορικών ερευνών.

Το αφιέρωμα είναι ευνοϊκά προσανατολισμένο προς την παρουσίαση των εκστότε συγκεκριμένων στοιχείων. Θεωρήθηκε, όμως, σκόπιμο να καταποισθεί συγχρόνως ο αναγνώστης πάνω στις τρέχουσες θεωρητικές απόψεις για την πόλη και γενικότερα πάνω στις επιστημονικές αντιλήψεις, προερχόμενες από διάφορες και διαφορετικές επιστημονικές περιοχές, σχετικά με την ανάλυση του χώρου.

Ο οικισμός της Ελλάδας θα μελετηθεί από τη Νεολιθική περίοδο μέχρι σήμερα, επισκόπηση που καλύπτει μια ιστορία 8 συνεχόμενων χιλιετιών. Επισκόπηση, η οποία εκκενεί από τον νεολιθικό οικισμό ανηγυθεί στη συνέχεια το φαινόμενο, το οποίο πολύ πρόσφατα τέθηκε ως πρόβλημα στην ελληνική αρχαιολογία, της πρώιμης αστικοποίησης της 3ης χιλιετίας π.Χ.: θίγει το θέμα του μινωικού οικισμού, σκίζει πάνω στο θέμα της δημιουργίας της πόλης-κράτους, και εμβαδίνει στην κλασική και την ελληνιστική πόλη αναπτύσσεται η επισκόπηση αυτή στο θέμα της πρωτοχριστιανικής και βυζαντινής πόλης, προσπαθώντας να δώσει μια συνθετική εικόνα, μέσα από μια βιβλιογραφία η οποία πολύ απέχει ακόμη από το να είναι πλήρως εξετασθεί, τέλος, τον ελληνικό οικισμό της τουρκοκρατίας, την πόλη του νέου ελληνικού κράτους, κατά τον 19ο αιώνα, και την πόλη της προπολεμικής περιόδου, για να καταλήξει στη σύγχρονη ελληνική πόλη στα πρόθυρα του fin de siècle.

Το αφιέρωμα δεν αντιμετωπίζει τον χώρο ως μια στατική μόδα, αλλά ως δυναμική, ιστορική πραγματικότητα. Η πόλη εξετάζεται ως ένα πεδίο οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών διεργασιών, θέμα στο οποίο και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση. Δεν αγνοούνται, όμως, και άλλες διαστάσεις της πόλης, αυτές που ανήκουν στη σφαίρα του πολιτισμού. Έτσι, η πόλη προσεγγίζεται και ως πεδίο ιδεολογικών και συμβολικών προβολών και αντιλήψεων, καθώς και ως αντικείμενο εικονικών αναπαραστάσεων.

Στο παρόν πρώτο τεύχος του αφιερώματος γράφουν οι **Α.-Φ. Λαγόπουλος**, "Πόλη και κοινωνικές επιστήμες". Παρουσιάζονται οι απόψεις των κοινωνικών επιστημών πάνω στα φαινόμενα της πόλης και της αστικοποίησης, καθώς και οι επιστημονικές προσεγγίσεις που

υιοθετούν αυτές οι επιστήμες για την ανάλυση του χώρου. Σε αυτά τα πλαίσια οριοθετούνται θεωρητικά οι έννοιες του οικισμού και της πόλης και συζητούνται με το ευρύτερο πλαίσιο του οικιστικού δικτύου.

Γ. Χ. Χουρμούζιδης, "Προϊστορικός οικισμός: Ποσοίτητες και ποιότητες". Εξειδικεύεται και αναπτύσσεται για το πεδίο της αρχαιολογίας ο προβληματισμός του προηγούμενου άρθρου. Πέραν από την αντιπαράθεση των δύο διαδοχικών θεωρητικών ρευμάτων της αρχαιολογίας, της διδασκαλικής και της μετα-διδασκαλικής αρχαιολογίας, παρουσιάζεται το πλαίσιο μιας θεωρίας του αρχαιολογικού χώρου, που τον αντανακλάται ως ένα χώρο που υποδέχεται κοινωνικές δραστηριότητες.

Γ. Χ. Χουρμούζιδης, "Ο κτισμένος χώρος και οι νεολιθικοί οικοδομοί". Πρόκειται για την κριτική παρουσίαση της γνώσης μας σχετικά με τους τρόπους ανάπτυξης των νεολιθικών οικισμών, καθώς και σχετικά με τους κτηριακούς τύπους που τους απαρτίζουν – και ως συνάρτηση των οποίων οι οικισμοί αποκτούν τη διάρθρωση και τη μορφή τους. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην εξελικτική πορεία προς τον τύπο του μεγάρου, καθώς και στις οικονομικές και κοινωνικές πρακτικές μέσα στους χώρους των κτηρίων και του οικισμού.

"Η πρώτη αστικοποίηση στην Ελλάδα". **Ντ. Ν. Κόντολα**, "Ηπειρωτική Ελλάδα". Με βάση αναλυτικά αρχαιολογικά δεδομένα, εξετάζεται το κατά πόσον εμφανίζονται χαρακτηριστικά αστικοποίησης στους οικισμούς, κυρίως της κεντρικής και νότιας ηπειρωτικής Ελλάδας, κατά την 3η χιλιετία π.Χ. Συμπεραίνεται ότι τέτοια χαρακτηριστικά εμφανίζονται, αλλά σε στοιχειώδη μάλλον μορφή, και ότι είναι πιο έντονα στους οικισμούς-κεντρικούς τόπους, που αποτελούν την ανώτερη βαθμίδα ενός τριμερούς ιεραρχημένου οικιστικού δικτύου. **Χ. Γ. Ντούμης**, "Νησιά του Αιγαίου". Παρουσιάζεται από τον συγγραφέα, ένας παρόμοιος προβληματισμός για τα νησιά του Αιγαίου, κυρίως κατά την 3η χιλιετία π.Χ. Εντοπίζονται οικισμοί πρώτο-αστικού χαρακτήρα στο ΒΑ Αιγαίο, με προεξέχουσα την Πολιούνη της Ήλμου, οικισμό με πολεοδομικό σχεδιασμό και αμυντικό τείχος. Οι αντίστοιχοι οικισμοί των Κυκλάδων χαρακτηρίζονται και αυτοί από την ύπαρξη εξειδικευμένων τεχνιτών, κάποιες κοινωνικές διαστρωμάτωσης και αστικών μορφολογικών στοιχείων. Είναι οι οικισμοί, που κατά τους πρώτους αιώνες της 2ης χιλιετίας π.Χ. εξελίχθηκαν σε κοσμοπολιτικές πόλεις.

Χ. Μπουλιώτης, "Παραστάσεις πόλεων στην αιγιακή τέχνη της 2ης χιλιετίας π.Χ.". Με εκκίνηση το "μωσαϊκό πόλης" της Κνωσού (γύρω στο 1700 π.Χ.), συζητούνται παραστάσεις της πόλης και του περιβάλλοντα χώρου της. Διευρύνεται η σχέση αυτών των παραστάσεων με αντίστοιχες παραστάσεις σε άλλους πολιτισμούς της αρχαιότητας. Εξετάζεται, επίσης, η σχέση τους με τους πραγματικούς οικισμούς της εποχής, αναδεικνύονται την αξία τους ως πηγής αρχαιολογικής πληροφορίας.

Τοιχογραφία της Θήρας, στην οποία εικονίζονται πόλεις.

